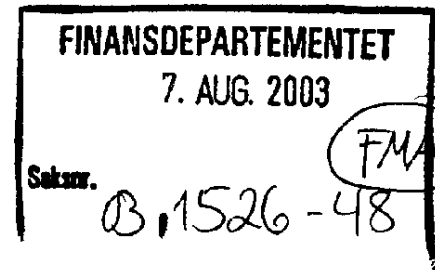

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep.
0030 OSLO

Deres ref.

Vår sak 03/01364-003 007566/03
624.2

EYG
Oslo, 06.08.2003

FASTSETTELSE AV HØYESTE GRUNNLAGSRENTE I PRIVATE PENSJONSKASSER OG I PRIVATE KOLLEKTIVE PENSJONSORDNINGER I LIVSFORSIKRINGSSLELSKAPER

Landsorganisasjonen i Norge har mottatt departementets brev av 15.05.03 angående ovennevnte.

Forslaget vil føre til prohibitive premieøkninger for bedriftene. Vi frykter at det vil kunne føre til en massiv *omdanning* av eksisterende ytelsesbaserte ordninger til fordel for innskuddsbaserte der de ansatte har den finansielle risikoen, eller at ordningene kan bli *avviklet*. Det gjelder selv om premieøkningene er midlertidige og at premiene på lang sikt kan falle som følge av tiltakene. Forslaget kommer i en tid da det alt er press på de ytelsesbaserte ordningene. LO arbeider for å styrke og utbedre tjenstepensjonene, og vi frykter at foreliggende forslag vil kunne føre til det motsatte.

LO viser til felles brev fra NPF (Norske Pensjonskassers forening) NHO og LO til Finansdepartementet (ultimo april) der vi protesterte på Kredittilsynets forslag som gjaldt bare pensjonskasser, og vi ba om at andre forslag vurderes før et så drastisk forslag ble gjennomført.

Forslaget vil innebære premieøkninger på *nye forpliktelser* i størrelsesorden 5-6 milliarder kroner dersom det omfatter både pensjonskasser og kollektive livselskaper, slik Finansdepartementet forslår.

Dersom forslaget om å legge til grunn 3 pst grunnlagsrente også på *eksisterende forpliktelser*, blir det enorme beløp. Økningen i premiereserven for eksisterende forpliktelser blir på 6-8 milliarder kroner i pensjonskassene og 24-31 mrd i livselskapene. Dette må dekkes inn med ytterligere økte (engangs)premier over en overgangsperiode, som er foreslått til utgangen av 2006.

Bakgrunnen for forslaget er manglede kapital i pensjonsinnretningene etter de siste par år med nedgang i finansmarkedene. Pensjonsinnretningene trenger ny kapital og/eller høyere premiebetaling i en periode. Medisinen som her utskrives er imidlertid alt for kraftig. Vi frykter en overdose som vil drepe pasienten snarere enn å helbrede.

LO er enig i at det er behov for økt kapital i pensjonsinnretningene på bakgrunn av manglede kapitalavkastning og for lave avsetninger de senere år. Ytelsesbaserte pensjoner er et krevende produkt, og er nok blitt mer krevende i svært svingende finansmarkeder og økt konkurranse som ikke alltid virker heldig i pensjonsmarkedet. Det er imidlertid ikke et argument for at de forsikrede selv skal overta dette ansvaret. Enkeltpersoner er ikke bedre i stand til å håndtere risiko enn store bedrifter.

Grunnlagsrenten tjener to formål: som beregningsrente for fremtidige forpliktelser (beregning av premiereserve) og som en årlig rentegaranti som skal oppfylles til enhver tid. Tradisjonelt har dette vært en og samme rente i forsikringsbransjen. Det er imidlertid ikke nødvendig.

Jo høyere beregningsrenten for fremtidige forpliktelser er, jo lavere blir kravet til samlet premiereserve, som skal garantere pensjonsforpliktelsen. Ved å senke denne renten ruller milliardene, som vist til over.

Kravet om årlig rentegaranti setter et minstekrav til hva som skal kreves av finansavkastning og årlige innbetalinger. Bakgrunnen for dette kravet er sikkerhet for løpende utbetalinger og full flyttbarhet av kontrakter fra et selskap til et annet (konkurranseshensyn). Dersom finansavkastningen svikter, som i 2001-2002, må det fylles på med bufferkapital eller økte premier. Den årlige rentegarantien setter høye krav til stabil avkastning og reservekapital. Går det dårlig et par år, går reservene fort tomme. Det skyldes at hard konkurranse i bransjen "tvinger" selskapene til å konkurrere om lavest mulig (netto) premie til enhver tid, noe som lett går på bekostning av reserveavsetninger i gode tider.

LO mener det ikke er grunnlag for å hevde at det langsiktige avkastningsnivået er falt vesentlig på bakgrunn av et par års internasjonale nedgangstider og svake finansmarkeder. Å pådra seg varig høyere premiebetalinger på denne bakgrunn virker ikke hensiktsmessig. Derimot er de årlige svingningene i finansmarkedene økt. Det taler for å senke den årlige rentegarantien som pensjonsinnretningene skal stå for.

LO mener på denne bakgrunn at Finansdepartementet må vurdere andre forslag enn de foreliggende for å øke pensjonsinnretningenes soliditet. Vi viser her til forslaget¹ om å innføre en "sveitsisk" modell. Et slikt skille praktiseres også i Danmark. Modellen innebærer at bedriftene må fylle opp manglede avkastning mellom 3 og 4 pst hvert år. For øvrig skal fortsatt pensjonsinnretningen (egenkapital og bufferkapital) stå garantien opp til 3 pst. Dermed unngås det at bedriftene over en forholdsvis kort tid må dekke inn økte langsiktige premiereserver (som vil oppstå med høyre beregningsrente) som det kanskje ikke er behov for. Det mest hensiktsmessige var om en tok seg tid til at dette ble utredet grundigere, for eksempel av Banklovkommisjonen.

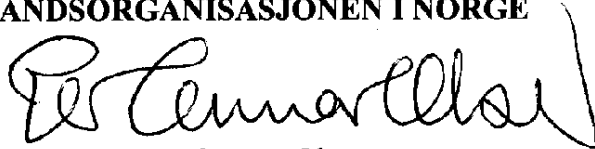
¹ Høringsuttalelse fra NPF

Dersom en slik separasjon av beregnings- og garantirente ikke gjennomføres, bør en finne fram til modeller som innebærer at bare ny opptjening av pensjonsrettigheter får den nye lavere grunnlagsrenten, slik at eksisterende rettigheter ikke berøres og premieøkningene blir håndterbare. Tilpasningen til høyere premienivå bør skje gradvis.

LO legger til grunn at samme regelverk fortsatt skal gjelde for private pensjonskasser og kollektive livselskaper.

Med vennlig hilsen

LANDSORGANISASJONEN I NORGE

Per Gunnar Olsen

Øystein Gjelsvik

Landsorganisasjonen i Norge
v./ Eystein Gjelsvik
Youngs g 11
0181 OSLO

Oslo, 27. juni 2003

Høring om fastsettelse av høyeste grunnlagsrente i private pensjonskasser og i private kollektive pensjonsordninger i livsforsikringsselskaper.

Hei Eystein.

Som du vil vite er Landsorganisasjonen er oppført på høringslisten.

Og som du vet foreslår Finansdepartementet / Kredittilsynet at den maksimale grunnlagsrente for private pensjonskasser og livsforsikringsselskaper settes til 3 % for framtidige forpliktelser. Det foreslås videre, at for pensjonskasser reduseres grunnlagsrenten også for eksisterende forpliktelser fra 4 % til 3 % gradvis over en periode på fire år.

I vår høringsuttalelse tar vi særlig til orde for at myndighetene bør se på alternative måter å sikre soliditeten i ytelsespensjonsordninger, og ber om at Banklovkommissjonen utreder spørsmålet. Vi peker særlig på modellen med lavere garantert avkastning og opprettholdt beregningsrente.

Utkast til høringsuttalelse følger vedlagt. Endelig versjon vil neppe avvike meget.

Ha en god sommer,

Rolf Skomsvold

Vedlegg

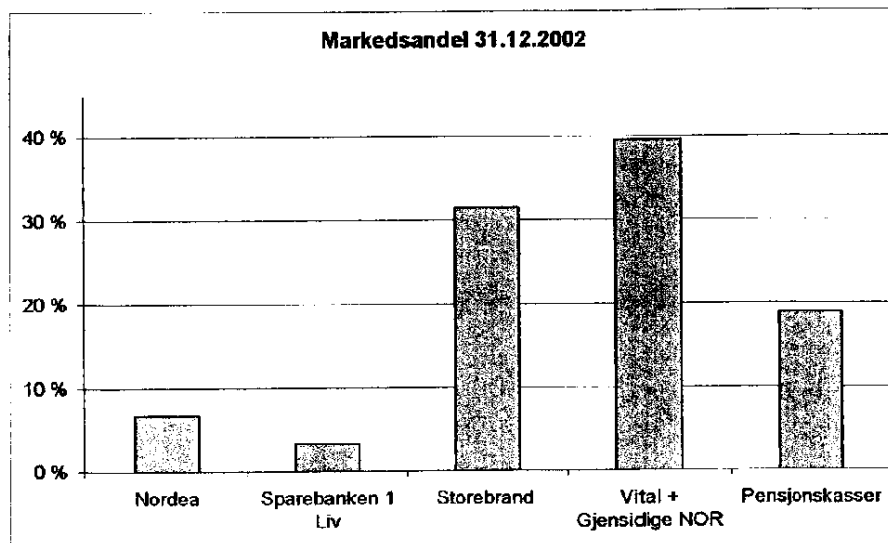
Markedsandeler i kollektiv livsforsikring.

De seneste årene har det funnet sted en betydelig konsentrasjon i livsforsikringsmarkedet. Den pågående sammenslutning av DnB / Vital og Gjensidige NOR vil forsterke dette bildet vesentlig. Om en ser bort fra markedet for kommunale pensjonsordninger hadde Storebrand og Vital / Gjensidige NOR til sammen 71 % av markedet for tradisjonell livsforsikring ved utløpet av 2002.¹

Balanse pr 31.12.

Tradisjonelle livsforsikringsselskap (ikke fondsforsikring)	Mill kroner.		Markedsandeler	
	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2001	31.12.2002
Handelsbanken Liv	65	90	0 %	0 %
Nordea	22 964	22 881	7 %	7 %
Sparebanken 1 Liv	12 167	11 478	4 %	3 %
Storebrand	107 888	107 885	32 %	31 %
Vital + Gjensidige NOR	128 312	135 606	38 %	40 %
Private pensjonskasser (anslag for 2002)	63 510	65 000	19 %	19 %
Sum tradisjonelle livsforsikringsselskap eks. KLP	334 906	342 940	100 %	100 %

Kilde: FNH Livstatistikk - 02/03 Tabell 7a

Uten de private pensjonskasser som et aktuelt alternativ for pensjonsforsikring vil vi i framtiden i realiteten ha et duopol i dette marked med de uheldige konsekvenser dette har for effektiv konkurranse og prissetting. Kredittilsynets forslag om å innføre ulikt regelverk for pensjonskasser og livsforsikringsselskaper (3 % grunnlagsrente for eksisterende forpliktelser for pensjonskasser men ikke for livsforsikringsselskaper) vil kunne medføre at en rekke foretak med pensjonskasser vil terminere sine ytelsespensjonsordninger eller overføre sine ordninger til livsforsikringsselskaper. En overføring av større pensjonskasseordninger til livsforsikringsselskaper vil bidra til å svekke selskaperenes relative soliditet, slik at nettoeffekten av Kredittilsynets forslag vil kunne være negativ flere år framover.

¹ Målt med forvaltningskapital

Økning i årlig premie og premiereserver som følge av Kredittilsynets forslag.

Kredittilsynet foreslår i sitt notat at grunnlagsrenten settes ned fra 4 % til 3 % for alle framtidige forpliktelser i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser. For pensjonskasser - men ikke for livsforsikringsselskaper - foreslås det at grunnlagsrenten for eksisterende forpliktelser også reduseres fra 4 % til 3 %.

Statistikken viser følgende bilde for brutto premier og premiereserver for livsforsikringsselskaper og pensjonskasser.

2001	
Brutto forfalt premie (1) <i>(mill kroner)</i>	
Livsforsikringsselskaper (2)	10 140
Private pensjonskasser	5 321
SUM	15 461

(1) Kun kollektiv pensjon

(2) Eksklusive KLP

(3) Tall ikke tilgjengelig

31.12.2001	
Premiereserver <i>(mill kroner)</i>	
Livsforsikringsselskaper (4)	137 912
Pensjonskasser	46 034
SUM	183 946

(4)

Kredittilsynet anslår i sitt høringsnotat at årlige premier vil øke i størrelsesorden 25 - 30 som følge av at grunnlagsrenten settes ned til 3 % for framtidige forpliktelser. Tilsynet anslår videre at nødvendig oppjustering av premiereserver vil være i størrelsesorden 15 - 20 % dersom grunnlagsrenten settes til 3 % også for eksisterende forpliktelser.

	Økning i årlig premie (mill.kr.)	
	25 %	30 %
Private pensjonskasser	1.300	1.600
Livsforsikringsselskaper	2.550	3.050
SUM	3.850	4.650

	Økning i premiereserver for løpende forpliktelser (mill. kr.)	
	15 %	20 %
Private pensjonskasser	6.900	9.200
Livsforsikringsselskaper ¹	20.700	27.600
SUM	27.600	36.800

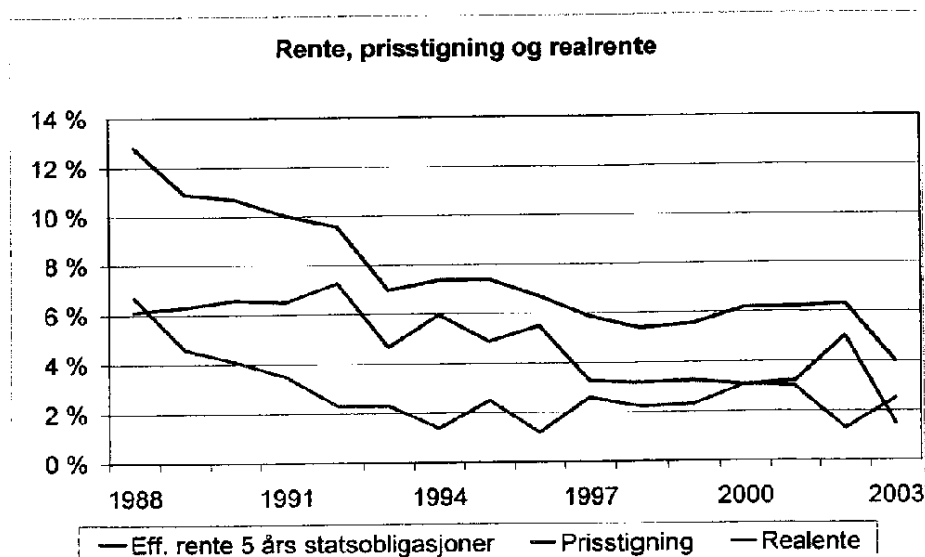
¹ Kollektiv rente og pensjonsforsikring.

Utviklingen i rentenivå, aksjekurser og pensjonskassenes avkastning.

Rentenivå

Over de seneste årene har rentenivået i Norge sunket betraktelig. Fram til 1993 lå således renten på 5 års statsobligasjoner mellom 10 % og 14 % p.a. for å falle til et nivå på rundt 6 %. Denne reduksjon av rentenivået må ses i sammenheng med en har lyktes i å bringe inflasjonen under bedre kontroll. Også realrenten har falt, men dette skyldes i stor grad omlegging av skattesystemet. Mot en realrente på ca 6 % på slutten av 80-tallet har vi de seneste årene notert en realrente i overkant av 3 %.

Siden desember 2002 har rentenivået falt ytterligere, og 3 måneders pengemarkedsrente noteres for tiden¹ til ca. 3,6 %. Dette lave rentenivået er imidlertid resultatet av rent motkonjunkturelle tiltak og tar sikte på å korrigere effekten av en feilslått pengepolitikk gjennom 2002. Med et mål for prisstigningen på 2,5 % og en realrente i størrelsesorden 3 %, vil vi over tid forvente et nominelt rentenivå på i overkant av 5 %. Effektiv rente på så vel 3-års, 5-års og 10-års private obligasjoner - ligger nå på omkring 5 %.

Aksjekurser

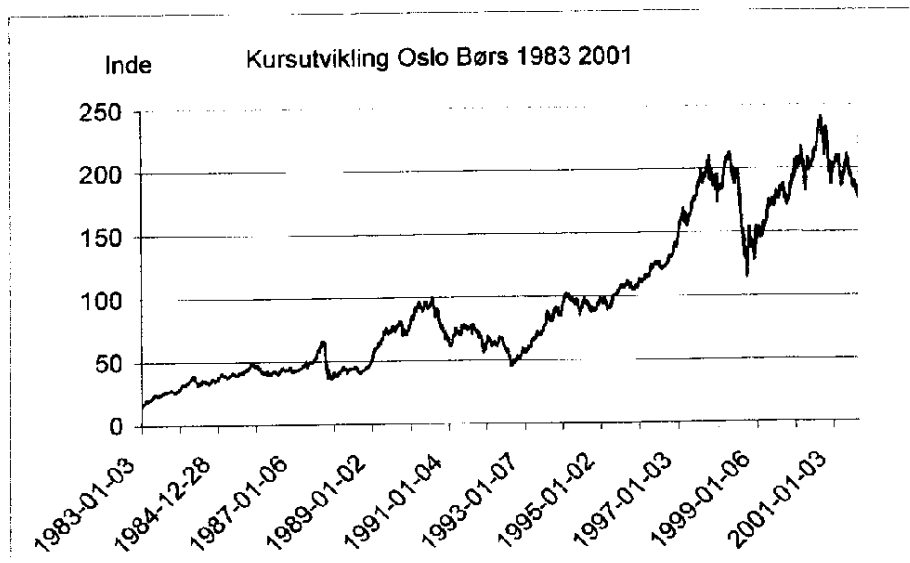
Aksjekursene har svingt betydelig over de seneste årene. Oslo Børs hovedindeks² ligger således om lag 50 % under kursen i september 2000, likt med kursen i januar 1997, men 12 % høyere enn ved siste årsskifte.

Over perioden januar 1983 til juni 2003 har aksjer gitt en gjennomsnittlig avkastning på 11,8 % pr år³. I det lange løp vil en forvente at avkastningen på investering i aksjer vil overstige avkastningen ved investering i rentebærende papirer. I Nasjonalbudsjettet 2002 legges det således til grunn, at investering i aksjer vil gi en gjennomsnittlig meravkastning for Statens Petroleumsfond på 3 prosentenheter pr år.

¹ 20. juni 2003

² Oslo Børs' hovedindeks.

³ Oslo Børs hovedindeks. Tallene er korrigert for utbytte og viser således gjennomsnittlig totalavkastning på aksjer over perioden.

Forventet avkastning for pensjonskasser.

Bankinnskudd på særvilkår gir i dag gir en avkastning på omkring 4 % p.a.
 Statsobligasjoner med en gjennomsnittlig løpetid på i overkant av 3 år gir i dag en avkastning på i overkant av 4 %, og private ca. 5 %.

Det er vanlig å legge til grunn en meravkastning på aksjer i forhold til obligasjoner på 3 - 4 prosentenheter.

10 % av pensjonskassenes aktiva er plassert i utlån, fast eiendom og "annet". Det er rimelig å legge til grunn samme avkastning på utlån som på private obligasjoner. Det er anslått⁴ at investering i fast eiendom har gitt en marginalt bedre avkastning enn plassering i obligasjoner i perioden 1988 - 2002.

Legger vi disse forutsetninger inn i en "typisk" pensjonskasseportefølje får vi følgende bilde:

Aktiva	Andel	Avkastning
Kontanter og bankinnskudd	5 %	4,0 %
Sertifikater og obligasjoner ⁵	65 %	4,7 %
Aksjer, andeler og grunnfondsbevis	15 %	7,5 %
Utlån	5 %	5,0 %
Fast eiendom og annet	10 %	6,0 %
SUM	100 %	

Hvilket gir en forventet avkastning på i overkant av 5 %. Under mer normale renteforhold vil en slik portefølje kunne forvente en avkastning på om lag 6 %.

⁴ Aberdeen Property Management

⁵ Vi anslår gjennomsnittlig løpetid på obligasjoner og sertifikater til i overkant av 3 år.

⁶ Ca 30 % vil utgjøres av private papirer.

Alternative tiltak for å styrke livsforsikringsselskaper og pensjonskasser - reduksjon av rentegarantien.

I høringsbrev av 15. mai 2002 foreslår Finansdepartementet å senke høyeste lovlig grunnlagsrente til 3 % for livsforsikringsselskapers og pensjonskassers nye forpliktelser og for pensjonskassene også for løpende forpliktelser. Etter forskrift 15. september 1997 nr. 1005 om premier og forsikringsfond i livsforsikring § 2 første ledd, kan grunnlagsrenten ikke settes høyere enn 3 % p.a. Denne grensen gjelder imidlertid kun for kontrakter som er inngått etter at forskriften trådte i kraft ved årsskiftet 1993 / 1994. Det er videre gjort unntak fra bestemmelsen for kontrakter som overføres til et annet livsforsikringsselskap eller pensjonskasse.

Grunnlagsrenten nyttes som diskonteringsrentesats ved beregning av premiereserver og årlig premie i den enkelte pensjonsordning - jfr. forsikringsvirksomhetsloven § 8-2 og forskrift 1997-09-15 nr. 1005 § 2¹. Det er tradisjon for at livsforsikringsselskapers og pensjonskassers garanterte rente er lik denne diskonteringsrenten, og i Kredittilsynets høringsnotat nevnes ikke rentegarantien særskilt. Det er imidlertid ingenting i veien for å operere med forskjellige satser for diskonteringsrente og rentegaranti, og i andre land er dette blitt gjort. I land hvor en nytter markedsrente som diskonteringsrente ved beregning av forsikringstekniske avsetninger, vil garantert rente ligge fast (Danmark, England).

En reduksjon av garantert rente - uten samtidig reduksjon av grunnlagsrenten² - vil sette livsforsikringsselskapene og pensjonskassene bedre i stand til å takle svingninger i finansiell avkastning. Ved sviktende finansielt resultat vil forsikringstaker måtte dekke inntjeningen mellom (for eksempel) 3 % og 4 %. Forsikringsselskapet / pensjonskassen vil måtte dekke sviktende resultat utover dette. Lavere rentegaranti reduserer selskapenes / kassenes finansielle risiko, og for forsikringstaker vil det være langt å foretrekke, år om annet å måtte dekke opp manglende avkastning mellom 3 og 4 prosentenheter, framfor permanent å måtte binde opp vesentlig mer kapital i pensjonsordningen enn i dag.

For framtidige forpliktelser vil en slik endring enkelt kunne gjennomføres for så vel livsforsikringsselskaper som pensjonskasser. Effekten av et slikt tiltak vil imidlertid være langt større dersom det også kan gjennomføres for eksisterende forpliktelser. Hvorledes en slik endring eventuelt også kan gjøres gjeldende for livsforsikringsselskapenes eksisterende forpliktelser kan imidlertid være noe uklart og problemstillingen trenger ytterligere utredning.

Eksempel ³:

1	Resultat	5 %
	Til premiereserve	4 %
	Overskudd til fordeling	1 %
2	Resultat	3 %
	Til premiereserve	4 %
	Fra foretaket / premiefond	1 %

¹ Jfr. FOR 1993-02-19 nr. 117 § 16, 3.ledd.

² Diskonteringsrenten ved beregning av forsikringstekniske avsetninger.

³ Eksemplene er dekkende for tilfellet hvor endringen blir gjort gjeldende for nye forpliktelser og også for eksisterende forpliktelser i pensjonskasser. Hvorledes dekningen blir for manglende resultat mellom 3 % og 4 % for eksisterende forpliktelser i livsforsikringsselskapene fordrer en nærmere utredning.

3

Resultat	2 %
Til premiefond	4 %
Fra foretaket / premiefond	1 %
Dekket av livsforsikringssekskapets / pensjonskassens reserver	1 %

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep.
0030 Oslo

Oslo, 20. juni 2003

Deres ref.: 103/1526 FM / JTO

Høring om fastsettelse av høyeste grunnlagsrente i private pensjonskasser og i private kollektive pensjonsordninger i livsforsikringsselskaper.

I høringsnotatet foreslår Kredittilsynet at den maksimale grunnlagsrente for private pensjonskasser og livsforsikringsselskaper settes til 3 % for framtidige forpliktelser. Det foreslås videre, at for pensjonskasser reduseres grunnlagsrenten også for eksisterende forpliktelser fra 4 % til 3 % gradvis over en periode på fire år.

Norske Pensjonskassers Forening (NPF) har forståelse for at en med bakgrunn i utviklingen i aksje- og rentemarkedet ser behov for å styrke pensjonskassenes og livsforsikringsselskapenes risikobærende evne. Vi er imidlertid av den oppfatning at en reduksjon i grunnlagsrenten ikke vil være hensiktsmessige i den nåværende situasjon. Etter flere år med svak avkastning i finansmarkedene opplever pensjonsinnretningene og foretakene det som svært krevende å finansiere ytelsesbaserte tjenstepensjonsordninger. De foreslåtte tiltakene vil medføre en betydelig risiko for at en rekke slike pensjonsordninger blir terminert. Konsekvensen av dette blir at bedrifter og ansatte kan bli stående uten noen tjenstepensjonsordning eller med en ordning av svakere kvalitet.

Likt regelverk for pensjonskasser og livsforsikringsselskap.

NPF legger for det første til grunn at det ikke vil kunne gjennomføres vidt forskjellige tiltak for pensjonskasser og livsforsikringsselskap. Dette gjelder både tiltakenes art og tidspunkt for gjennomføring. I dagens situasjon med økt konsentrasjon på tilbudssiden for pensjonsforsikringstjenester er det av avgjørende betydning at pensjonskasseløsningen ikke gis vesentlig dårligere rammevilkår enn en løsning i livsforsikringsselskap. En svekket konkurranse vil på sikt føre til kostnadsøkning for næringslivet. Vi viser i denne forbindelse til vedlegg 1 som viser at etter fusjonen mellom DnB/Vital og Gjensidige Nor vil de to største livselskapene ha en markedsandel på mer enn 70 % for ytelsesbaserte tjenstepensjoner. Ved en reduksjon i maksimal grunnlagsrente for eksisterende forpliktelser bare for pensjonskasser, vil en rekke foretak kunne velge å nedlegge sin pensjonskasse og overføre ordningen til et livsforsikringsselskap. Pensjonskassenes ansvarlige kapital vil ikke følge med ved en slik overføring, slik at soliditeten vil svekkes absolutt i foretakspensjonsordninger under ett, og i livselskapene relativt sett. Samlet ansvarlig kapital i pensjonskasser utgjør ca. 4,5 milliarder kroner og i livsforsikringsselskapene¹ ca. 17 milliarder kroner. En slik forskjellsbehandling vil for øvrig gi et uheldig signal til bedrifter som vurderer å opprette egen pensjonskasse. I en situasjon hvor livselskapene har knapphet i tilgang av risikokapital, kan dette ikke være ønskelig. Ved pensjonskasseløsningen er det bedriften selv som sørger for tilførsel av nødvendig egenkapital i pensjonsinnretningen.

Betydelig kapitalbinding for næringslivet.

Som vi har påpekt i vårt brev² til Finansminister Per-Kristian Foss av 28. april i år, vil de foreslåtte tiltak medføre en betydelig økonomisk belastning for norsk næringsliv. En reduksjon i grunnlagsrenten for framtidige forpliktelser for private pensjonskasser og livsforsikringsselskaper vil medføre en økning i årlig premieinnbetaling fra næringslivet på mellom 25 % og 30 % tilsvarende anslagsvis mellom 4 og 5 milliarder kroner - jfr. vedlegg 2. Kredittilsynet forutsetter i sitt høringsnotat at den økonomiske effekt

¹ Livsforsikringsselskaper eksklusive KLP

² Felles brev fra Næringslivets Hovedorganisasjon, Landsorganisasjonen i Norge og Norske Pensjonskassers Forening.

på sikt vil bli betydelig mindre enn dette, fordi det årlige resultat i pensjonsordningen vil bli høyere som en følge av lavere grunnlagsrente. Tilsynet overser da imidlertid, at i flere pensjonsordninger vil så meget som halvparten av årets overskudd bli tilført pensjonistenes overskuddsfond og gå til regulering av løpende pensjoner. Det er formodentlig ikke en tilsiktet virkning av forslaget, at løpende pensjoner skal få en forsterket automatisk oppregulering.

En reduksjon i grunnlagsrenten for pensjonskassenes eksisterende forpliktelser vil i tillegg i kreve 7 - 9 milliarder kroner i økt innbetaling fra foretakene over en fireårsperiode. Dette kommer på toppen av den premieøkning som følger av overgangen til lineær opptjening av pensjonsrettigheter. I dagens situasjon med svak inntjening i næringslivet, kan en slik ytterligere øking i premiebelastningene føre til at en rekke foretak velger å nedlegge eller svekke sin tjenstepensjonsordning framfor å binde ytterligere kapital i ordningen. Det er også en fare for at flere bedrifter vil vurdere overgang til ufonderte driftspensjoner hvilket vil bidra til økt usikkerhet om fremtidige pensjonsutbetalinger.

Svingninger i pensjonsinnretningenes inntjening.

Livsforsikringsselskapenes og pensjonskassenes sviktende inntjening de siste tre årene skyldes framfor alt et betydelig fall i aksjekurser. Børsverdien på aksjer notert på Oslo Børs hovedliste falt således med mer enn 50 % fra september 2000 og fram til utgangen av 2002. Rentenivået, målt med 5 års statsobligasjoner, holdt seg på sin side relativt stabilt i hele perioden 1999 - 2002 på mellom 6 % og 6,5 %. Gjennom en rekke renteendringer siden desember 2002 har Norges Bank justert Rentenivået nedover og fem års statsobligasjoner noteres i dag til en effektiv rente på 4 %. Som det fremgår av vedlegg 3 vil imidlertid pensjonsinnretningene, selv med dagens Rentenivå kunne forvente en avkastning på om lag 5 %.

En skal i dagens økonomiske situasjon ikke se bort fra ytterligere rentereduksjoner, men en vil ikke forvente et varig Rentenivå på under 5 %. Norges Bank styrer pengepolitikken mot en prisstigning på 2,5 % og realrenten har de seneste årene ligget i overkant av 3 %. Norges økonomiske situasjon tilsier at vi også i framtiden vil kunne ha et noe høyere Rentenivå enn landene omkring oss. Dette taler for at andre tiltak enn reduksjon av grunnlagsrenten er mer adekvat med sikte på å styrke pensjonskasser og livsforsikringsselskapers risikobærende evne.

Pensjonsinnretningenes forpliktelser kan ofte strekke seg over en tidsperiode på 50-60 år, fra ansettelse som 20-åring opptil en levealder på 70 - 80 år. Grunnlagsrenten er fastsatt, i historisk sammenheng, som en lav rentesats. I høyrente perioder vil således marginen mellom markedsavkastningen og grunnlagsrenten være stor. I lavrente perioder som den vi er inne i nå vil imidlertid marginen være liten. Dette er svingninger slike ordninger må leve med og det er etter NPF's oppfatning ikke grunnlag for å gjøre dramatiske endringer i innretningenes langsiktige tilpasning med bakgrunn i forbigående lavkonjunktur og lavrenteperioder. NPF er imidlertid av den oppfatning at det vil være mer hensiktsmessig å endre regelverket slik at pensjonsinnretningene er bedre i stand til å takle de kortsiktige og forbigående svingninger som vi opplever i finansmarkedsavkastningen.

En lav grunnlagsrente vil isolert sett bidra til å sikre de ansattes pensjonsrettigheter. I vurderingen av Rentenivået på grunnlagsrenten - også når vi ser på hva som er vanlig i utlandet - bør imidlertid også de samlede virksomhetsregler for norske pensjonsinnretninger hensyntas. NPF vil i denne sammenheng spesielt peke det særnorske kravet til kapitaldekning samt kravet til bufferkapital som inngår som tilleggselementer til sikring av de ansattes pensjonsrettigheter.

Som en følge av EU's nylig vedtatte pensjonskassedirektiv, legges det opp til konkurranse og åpne grenser mellom pensjonsordninger innenfor EØS- området. Dersom de samlede virksomhetsregler for pensjonsinnretninger i Norge fremstår som byrdefulle i forhold til utlandet, vil bedrifter i Norge med internasjonal forankring kunne velge å organisere pensjonsordningene i utlandet. Dette er neppe ønskelig.

Alternative tiltak.

Enkelte andre land har de senere årene redusert grunnlagsrenten for livsforsikrings- og pensjonsprodukter. Etter det vi kjenner til, er det imidlertid ingen som har redusert Rentenivået for beregning av eksisterende forpliktelser, kun for ny opptjening. Etter det vi forstår har en i Sveits valgt å redusere maksimalt garantert rente uten å samtidig redusere grunnlagsrenten for beregning av premie og premiereserver. En slik løsning styrker pensjonsinnretningenes evne til å motstå kortsiktige

svingninger i avkastning, uten at foretakene samtidig må binde opp mer kapital i ordningen. Med en beregningsrente på 4 % og en garantert avkastning på 3 % vil forsikringstaker (foretaket) måtte bære risikoen for at den finansielle avkastning faller under 4 % - men bare for intervallet mellom 4 % og 3 %. Ved avkastning lavere enn 3 % vil forsikringsselskapets reserver bli belastet. En slik reduksjon i garantert avkastning vil kunne innføres likt for livsforsikringsselskaper og pensjonskasser, og vil kunne gjelde for så vel løpende som for nye forpliktelser. Jfr. for øvrig vedlegg 4.

Foretak med egen pensjonskasse har adgang til å bygge opp et premiefond. Premiefondet skal fungere som en buffer mot svingninger i pensjonspremie og mot svingninger i foretakets inntjening og evne til å betale slik premie. Etter dagens regler kan ikke premiefondet benyttes til å dekke sviktende inntjening på pensjonskassens aktiva. En slik svikt må dekkes over egenkapitalen. Formålet med premiefondet er å sikre de ansatte en trygg pensjonsordning. Hvorvidt ordningen kommer under press som følge av svingninger i premie / foretakets økonomi, eller som følge av verdisvingninger i ordningens eiendeler, burde ikke være avgjørende. Premiefondet består tildels av midler som skyldes tilførsel av tidligere års overskudd fra år med finansavkastning utover grunnlagsrenten. Det virker da urimelig at premiefondet i år med finansavkastning under grunnlagsrenten ikke kan benyttes til dekning av differansen. NPF vil derfor be departementet om å vurdere en lovendring som gjeninnfører muligheten til å benytte premiefondet til dekning av underskudd i pensjonskassene. I pensjonsordninger med investeringsvalg - enten i livsforsikringsselskap eller pensjonskasser - kan premiefondsmidler nyttes til dekning av sviktende finansielt resultat.

Finansdepartementet har lagt til grunn at tilleggsavsetninger ikke kan benyttes til å dekke negativ avkastning på pensjonskassers og livsforsikringsselskapers eiendeler, men kun manglende avkastning mellom null og den garanterte renten. Det bør vurderes om ikke også negativ avkastning kan dekkes av tilleggsavsetningene. Med en slik endring, og i lys av siste års erfaringer, vil pensjonskassenes og livselskapenes vilje til å avsette til tilleggsavsetninger formodentlig øke. Derfor bør det også vurderes å øke maksimalgrensen for tilleggsavsetninger.

Konklusjon

Med bakgrunn i den svake lønnsomhet i pensjonskasser og livsforsikringsselskaper de siste par år og i det fallende rentenivå har NPF forståelse for at myndighetene vurderer tiltak med sikte på å styrke institusjonenes soliditet. Etter NPF's syn bør imidlertid Finansdepartementet sterkt overveie andre tiltak framfor redusert grunnlagsrente for å sikre ytelsesbaserte tjenestepensjonsordninger. Dersom Finansdepartementet allikevel skulle komme til at det vil være hensiktsmessig å redusere grunnlagsrenten for pensjonskasser og livsforsikringsselskaper, bør det kun gjelde for fremtidige forpliktelser. En eventuell reduksjon i grunnlagsrenten må gjelde likt for alle pensjonsordninger og bør - sett i lys av dagens svake konjunkturer - gjennomføres gradvis etter hvert som forsikringstakernes og pensjonsinnretningenes inntjening bedres.

Som vi har påpekt, er en reduksjon i grunnlagsrenten bare ett av flere mulige tiltak for å styrke soliditeten i tjenestepensjonsordninger. Etter vårt syn ville det være hensiktsmessig med en bredere gjennomgang av problemstillingen før konkrete tiltak gjennomføres. Vi vil derfor be Finansdepartementet pålegge Banklovkommisjonen å utrede spørsmålet.

Med vennlig hilsen

Norske Pensjonskassers Forening

Vedlegg 1: Markedsandeler i kollektiv livsforsikring

Vedlegg 2: Økning i årlig premie og premiereserver som følge av Kredittilsynets forslag.

Vedlegg 3: Utviklingen i rentenivå, aksjekurser og pensjonskassenes avkastning.

Vedlegg 4: Alternative tiltak for å styrke livsforsikringsselskaper og pensjonskasser - reduksjon av rentegarantien.